

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 18 februari 1943 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 201, vilken behandlats av första lagutskottet, har fröken *Hesselgren m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i fråga om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kan föranledas.

Beträffande gift kvinnas släktnamn är i 5 kap. 15 § giftermålsbalken stadgat följande: »Hustrun erhåller med vigseln mannens släktnamn; dock må hon bära sitt eget och mannens namn i förening, om hon gör anmälan därom i den ordning Konungen bestämmer.»

Enligt § 1 i kungl. förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn må anteckning i kyrkobok därom, att någon antagit nytt släktnamn, ske endast i vissa fall. Bland dessa upptages i författningsrummet, som erhållit sin gällande lydelse genom kungl. kungörelse den 11 oktober 1920, att hustru anmält sig bära sitt eget och mannens släktnamn i förening.

Såsom motivering för bestämmelsen i 5 kap. 15 § giftermålsbalken anförde lagberedningen följande:

Den personliga gemenskap mellan makarna, som äktenskapet medför, synes böra erhålla sitt uttryck däri, att bägge makarna hava samma släktnamn. Förevarande paragraf fastslår därför, i anslutning till härskande ordning icke blott i vårt land utan bland kulturfolken i allmänhet, den regeln, att hustrun med vigseln erhåller mannens släktnamn. Det förekommer dock numera emellanåt, att hustrun önskar i förening med mannens namn bära det namn hon hade såsom ogift. Hinder för en dylik anordning synes icke böra av lagen uppställas, och därför har jämväl upptagits ett stadgande om hustruns rätt i berörda hänseende. Hustru, som vill begagna sig av denna rätt, bör dock till förekommande av oreda i namnförhållandena vara pliktig att därom göra anmälan.

Vid 1920 års riksdag väcktes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ny giftermålsbalk m. m. en motion, I: 175, i vilken yrkades, att 5 kap. 15 § skulle utgå eller, om detta yrkande icke kunde bifallas,

att paragrafen måtte omformas så, att den lämnade kvinnan frihet att vid äktenskapets avslutande bestämma, om hon skulle bära sitt eget eller mannens släktnamn.

Såsom motivering anförde motionären bland annat följande:

Den allmänna seden har visserligen blivit, att vid giftermål hustrun antager mannens namn. Men undantag förekomma. Och på den senaste tiden har i samband med de ökade möjligheter till självständig verksamhet, som öppnats för kvinnorna, ett nytt motiv för deras rätt att behålla sitt eget släktnamn även som gifta tillkommit. De kunna, innan de ingå äktenskap, ha skapat sig en ställning, som betecknas av deras namn: som affärsidkare, läkare, skådespelerskor, konstnärinnor, författarinnor o. s. v. Och då kan det för dem lätt medföra inte blott en del förvecklingar och obehag, utan även direkta förluster att nödgas byta namn. Måste ombyte till följd av omgifte ske mer än en gång, blir det desto olägligare. Den alternativa möjlighet, som regeringsförslaget anvisar: tillstånd att använda eget namn i förening med mannens, gör saken föga bättre. Dispensvägen är alltid otrevlig och besvärlig, och ett dubbelnamn — i och för sig ett litet oting — kan lika väl medföra oklarhet, missförstånd och misstag. — — —

Att behålla det namn man en gång fått bör vara vars och ens, varje kvinnas liksom varje mans, rättighet. Det har så varit hittills och bör så förbli. All sannolikhet talar för att med kvinnornas utsträckta självförsörjning, med deras allt allmännare utövning av självständig verksamhet den värdigheten skall komma att kännas för många av dem allt mera behöflig.

I sitt i anledning av lagförslaget avgivna utlåtande (nr 27) anförde första lagutskottet beträffande ifrågakvarande lagrum bland annat följande:

Vad angår innehållet av bestämmelserna i denna paragraf, anser utskottet lika med lagberedningen, att den personliga gemenskap mellan makarna, som äktenskapet medför, bör erhålla sitt uttryck däri, att bägge makarna hava samma släktnamn. Den önskan att behålla sitt flicknamn, som stundom gör sig gällande hos hustrun, synes vara vederbörligt tillgodosedd genom tillåtelsen för henne att efter anmälan bära sitt och mannens namn i förening. Beträffande det av motionären påpekade särskilda intresset hos de kvinnor, vilka före giftermålet skapat sig en ställning såsom exempelvis affärsidkare, läkare, konstnärinnor eller författarinnor, att fortfarande bära det namn oförändrat, under vilket de blivit kända, får utskottet påpeka, att förevarande paragraf endast stadgar om hustruns så att säga borgerliga namn och näppeligen hindrar henne att såsom konstnär eller författare fortfarande använda sitt flicknamn. — — —

Utskottet kan därför icke tillstyrka bifall till någotdera av de i motionen gjorda yrkandena.

I en vid utlåtandet fogad reservation av en ledamot yrkades, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Hustrun erhåller med vigseln mannens släktnamn; dock må hon bära sitt eget eller sitt eget och mannens i förening, om hon gör anmälan därom i den ordning Konungen bestämmer.

Utskottets förslag segrade över reservationen, i första kammaren med 53 röster mot 51 och i andra kammaren med 88 röster mot 61.

I ett av professor Gösta Eberstein år 1921 avgivet betänkande med förslag till lag om släktnamn m. m. har föreslagits, att hustru skulle äga behålla det släktnamn, som tillkom henne före äktenskapet, om hon i utövning av yrke eller därmed jämförlig verksamhet gjort sig känd under namnet och gjorde ansökan därom på sätt i lagen om släktnamn stadgades.

Frågan om kvinnans rätt till släktnamn har även behandlats av kvinnoarbetskommittén i dess år 1938 avgivna betänkande angående gift kvinnas förvärvsarbete m. m. (Statens offentliga utredningar 1938: 47). I betänkandet anföres bland annat följande:

I firmalagen av år 1887 finnes en speciell bestämmelse, som missgynnar de gifta kvinnorna. — — — — För den händelse nämligen att *firmabeteckningen* innehåller hennes personnamn före giftermålet, kan en gift kvinna, om hon en tid upphört med firmans drivande, icke efter giftermålet återöppna den i samma namn utan måste använda makens familjenamn eller finna en helt ny beteckning. I dylika fall blir den i 1920 års äktenskapslag nyinförda bestämmelsen om att hustru skall antaga sin makes släktnamn till direkt ekonomisk skada. Då även i många andra fall — även om hustrun icke äger en inregistrerad firma — hennes eget familjenamn för henne utgör en tillgång, har en mot lagens mening stridande praxis uppstått, i det att hustrur i sådana fall ofta fortsätta att bära detta familjenamn.

Det har ovan — — — omnämnts, att visst ekonomiskt avbräck vid drivande av egen rörelse kan vållas gifta kvinnor, vilka efter giftermålet önska återöppna förut i eget namn bedriven firma. Även utanför de kretsar, där dessa särskilda bestämmelser enligt firmalagen förbjuda gift kvinnas användande av sitt eget släktnamn, förefinnes ett önskemål, att behållandet av eget eller övertagandet av mannens släktnamn måtte göras öppet för makarnas fria val. De sakkunniga önska särskilt leda uppmärksamheten på att först i den nya äktenskapslagen av år 1920 formella hinder uppställdes för gifta kvinnor att använda sig av sitt familjenamn, vilket numera endast efter särskild anmälan får nyttjas i sammanbindning med mannens. Dittills hade frågan om hustruns namnbyte varit överlämnad till makarnas eget skön att avgöra, och längre tillbaka var det allmän sed, att hustrun bibehöll sitt familjenamn. Tillkomsten av denna nya bestämmelse i giftermålsbalken har väckt opposition från olika håll. — — —

Det synes de sakkunniga önskvärt, att det, med hänsyn till gift kvinnas behöriga bedrivande av förvärvsverksamhet, även skall finnas en möjlighet för henne att behålla sitt eget släktnamn. Inom de fria yrkena har visserligen en praxis i denna riktning utbildat sig, men det kan knappast vara förenligt med en rationell rättsordning, att en dylik praxis icke skall vara godkänd av lagen. Ännu mera hindrande har den ovan anförda bestämmelsen i firmalagen visat sig vara, eftersom med »tillnamn» numera icke kan avses före äktenskapet buret släktnamn.

Då förekomsten av gifta kvinnors förvärvsverksamhet blir allt vanligare, torde lämpligheten av att under alla förhållanden upprätthålla kravet på makarnas namngemenskap böra göras till föremål för en allmän omprövning. *De sakkunniga vilja därför framhålla önskvärdheten av att äktenskapens namnrättsliga förhållanden snarast upptagas till övervägande.*

Vid 1942 års riksdag hemställdes i två likalydande motioner (I:142 och

II: 152), att 5 kap. 15 § giftermålsbalken måtte ändras på det sätt, att hustrun erhöles rätt att bestämma, huruvida hon efter vigseln skulle bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening.

Såsom motivering anförde motionärerna bland annat följande:

De skäl, som förefunnos år 1920 mot bestämmelsen i kap. 5 § 15, äro i dag mångdubbelt starkare. En mera omfattande yrkesutbildning har medfört, att det blivit allt vanligare, att kvinnorna behålla sitt yrkesarbete efter giftermål. För många yrkeskvinnor, vilka såsom ogifta skaffat sig en goodwill i sitt namn, är det av stor ekonomisk betydelse att såsom gifta få behålla detta namn. Att använda dubbelnamn är tungt och besvärligt och har visat sig ofta leda till oklarhet och missförstånd. För att undgå detta ha vissa yrkeskvinnor åsidosatt lagens bestämmelse och använda sitt flicknamn utan tillägg av mannens. Härigenom uppstå dock ofta komplikationer, enär de i officiella handlingar och dylikt angivas med ett annat namn än det varunder de hava sin verksamhet.

En förändring av ifrågavarande regel bör gå ut på valfrihet för hustrun att behålla sitt eget släktnamn, antaga mannens namn eller bära båda namnen i förening. Några praktiska svårigheter ur identifierings- och registreringssynpunkt synas icke kunna uppstå ur en sådan ordning. I stället för att såsom nu är brukligt vid kyrkobokföring och liknande för hustrun skriva »född N. N.» bör anmärkningen »gift med N. N.» lika väl kunna användas.

Till första lagutskottet, som behandlade motionerna, inkom en skrift, däri Fredrika Bremerförbundet, Svenska Kvinnoföreningars Samarbetskommitté, Svenska Kvinnornas Nationalförbund, Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund och Yrkeskvinnors Riksförbund förklarade, att de anslöto sig till de i motionerna framlagda synpunkterna, samt åberopade en vid skriften fogad namnlista, som uppgavs upptaga namnen å ett antal gifta kvinnor ur skilda yrkesgrupper som uttalat sin anslutning till motionerna.

I utlåtande (nr 23) över motionerna anförde utskottet:

Såsom i motionerna framhålles, har under ett tidigare skede av vår rättsutveckling varit vanligt, att hustrun efter giftermålet behöll sitt släktnamn såsom ogift i oförändrad form. En senare utveckling av släktnamnsinstitutionen har emellertid bland annat tagit sig uttryck i det för makarna gemensamma släktnamnet såsom ett av de yttre tecknen på familjens enhet. Den genom nya giftermålsbalken lagfästa ordningen beträffande makars släktnamn innebär, att hustrun med vigseln erhåller mannens släktnamn men att hon efter anmälan äger använda sitt gamla släktnamn och mannens släktnamn i förening. Såsom av utskottets redogörelse framgår, voro vid lagbestämmelsens tillkomst år 1920 meningarna om dess lämplighet delade, och som skäl mot bestämmelsens införande framhölls särskilt att det för hustru, som före giftermålet skapat sig en ställning såsom t. ex. affärsidkare eller konstnärinna, kunde medföra allvarliga olägenheter, att hon icke finge behålla sitt gamla släktnamn i oförändrad form. Dessa farhågor synas hava besannats, och efter hand som det blivit vanligare att gift kvinna idkar förvärvsverksamhet hava olägenheter av makars namngemenskap allt mer framträtt. Möjligheten att använda det gamla släktnamnet i förening med mannens släktnamn har icke visat sig vara en ur praktisk synpunkt tillfredsställande lösning, och att ett behov av ändrade bestämmelser rörande äktenskapets namnrättsliga förhållanden föreligger bestyrkes därav, att inom de fria yrkena i icke obetydlig utsträckning uppkommit den från lagbe-

stämelsen avvikande praxis, att gift kvinna använder sitt gamla släktnamn. Då erfarenheterna rörande verkningar av 5 kap. 15 § giftermålsbalken synas giva vid handen, att de principiella fördelarna ur identifieringssynpunkt av namngemenskapen för makar icke uppväga nyss berörda nackdelar därav, anser utskottet, att den i motionerna framförda frågan om en uppmjukning av ifrågakavande lagbestämmelse bör göras till föremål för en utredning. Beträffande den närmare innebörden av en lagändring har inom utskottet ifrågasatts, huruvida möjligheten för hustru att använda dubbelnamn bör bibehållas, därest hustru medges rätt att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn. Utskottet har emellertid icke funnit skäl att närmare ingå på detta spörsmål, som vid den förordade utredningen torde komma att tagas under övervägande.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föranledas.

Utskottets hemställan avslogs, i första kammaren med 52 röster mot 45 och i andra kammaren med 82 röster mot 64.

I en vid innevarande års riksdag inom första kammaren väckt motion, nr 6, har herr *Fredrik Ström* hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära tillsättande av en allsidig kommitté, till lika delar bestående av kvinnor och män, med uppdrag att utreda och framlägga förslag till dels kvinnans fulla likställighet med mannen i fråga om rätt till kunskaper, yrke, yrkesutbildning, lön, befordran, pension, semester, representation etc., dels hemmets renässans genom en rättvis skattelindring för större familjer, genom en effektiv bostadspolitik i det egna hemmets och trädgårdsstädernas tecken, dels genom en effektivare barnavård, ett bättre barnavärn och en modernare skola med fostern och utbildning även av karaktären.

Motionen har av kammaren hänvisats till behandling av tillfälligt utskott.

Den genom förevarande motion framlagda frågan om införande av rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn har, såsom av utskottets redogörelse framgår, så sent som år 1942 varit föremål för riksdagens prövning, varvid utskottets hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i ämnet av båda kamrarna avslogs. Några nya skäl för bifall till det i motionen framförda utredningsyrkandet utöver dem, som tidigare uppmärksammats, synas icke hava anförts i motionen.

Vid nu angivna förhållanden och då riksdagen i annat, större sammanhang torde få tillfälle att taga frågan om gift kvinnas rätt till eget släktnamn under förnyad omprövning, får utskottet hemställa,

Utskottet.

att förevarande motion, II: 201, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 februari 1943.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Karl Emil Johanson*, *Branting*, *Brandt*, *Ahlkvist*, *Siljeström*, *Lodénius** och *Lindblom*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *Hedlund* i östersund, *Olsson* i Mellerud och *Lindberg* i Stockholm, fru *Gustafson* samt herrar *Nilson* i Eskilstuna, *Stattin** och *Gustafsson* i Lekåsa.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Schlyter*, *Branting*, *Brandt*, *Lindblom*, *Olsson* i Mellerud och *Lindberg* i Stockholm samt fru *Gustafson*, vilka på de skäl som anförts i första lagutskottets här ovan återgivna utlåtande år 1942, nr 23, ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn samt för riksdagen förlägga det förslag, som därav kan föranledas.